

סחורה בפרתו של חבירו / הרחבה - 1167

גמ' בבא מציעא דף ל"ה עמוד ב'

משנה. השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה - ישבע השוכר שמתה כדרכה, והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? אלא, תחזור פרה לבעלים.

האם עצם פעולת ההשכרה היתה מותרת? והאם לתשובה לשאלה זו השפעה על הדין האמור במשנה?

גמ' ב"מ דף ל"ו.

א"תמר שומר שמסר לשומר^א רב אמר פטור ור' יוחנן אמר ד' חייב אמר אביי לטעמיה דרב לא מבעיא שומר חנם שמסר לשומר שכר דעלווי עלייה לשמירתו אלא אפילו שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו פטור^ב מאי טעמא דהא מסרה לבן דעת ולטעמיה דר' יוחנן ד' לא מבעיא שומר שכר שמסר לשומר חנם דגרועי גרעה לשמירתו אלא אפי' ש"ח שמסר לשומר שכר דעלווי עלייה לשמירתו חייב דא"ל^ג אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר אמר רב חסדא הא דרב^ד לאו בפירוש אתמר אלא מכללא דהנהו גינאי דכל יומא הוו מפקדי מרייהו גבה דההיא סבתא יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו שמע קלא בי הולא נפק אזל אפקדינהו לגבה דההיא סבתא אדאזל ואתא אנגוב מרייהו אתא לקמיה דרב ופטריה מאן דחזא סבר משום שומר שמסר לשומר פטור ולא היא שאני התם דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוו מפקדי להו יתיב ר' אמי וקאמר לה להא שמעתא איתיביה ר' אבא בר ממל דר' אמי השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר א"ל הכא במאי עסקינן בשנתנו לו (רשות הבעלים^ה) להשאל אי הכי לבעלים בעי לשלומי דאמרו ליה לדעתך מתיב רמי בר חמא^ו המפקיד מעות אצל

ומפטור לחובה פטור מאסס גזילות מחובה לפטור חייב: רב אמר פטור. מכל מה שהיה נפטר אס שמרה הוא עצמו: חייב. אפי' צאונסין: ולא מבעיא ב'. דפטור מן האונסין ואין לך לומר פשיעה היא זו שמסרה לאחר: מרייהו. פושוי"ר צלע"ז: מאן דחזא. אחד מן התלמידים ששמע מפיו דפטריה סבר^ז שומר שמסר לשומר כו': הוו מפקדי דה. דלא מנו אמרי ליה אין רצוננו שיהא צידה: דהא שמעתא. דר' יוחנן רביה: אי הכי לבעלים בעי לשלומי. שאל שהם השאלה לו: דאמרי דיה. צעלים לשוכר: לדעתך. כרצונך אס תרצה להשאלה לו ימי שכירותך אין אנו מקפידין הלכך הוא השאלה והצעלים אין יכולין לומר אין רצוננו: מפרין לבנו ב'. או שמסרן לבנו ולצמו הקטנים: בפניהם. צפני אותם הקטנים שלא ילאו לחן ויאבדו המעות: על

המסד בבלי יען ודורי - 10 במס' טעמא / תלמוד בבלי / עמוד 83
הדפוס המדעי הירושלמי

אם במשנה מדובר שהבעלים נתנו לו רשות להשכיר ואמרו "לדעתך" – מה טעמו של ר' יוסי שמחייב שהתשלום יועבר לבעל הפרה?

תוספות בבא מציעא דף ל"ו עמוד א' ד"ה אין רצוני

אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר - אין לפרש דטעמא דחייב לר' יוחנן אליבא דאביי משום דשינה מדעת המפקיד ולכך יתחייב בכל האונסין אפי' באונסין שהיו ראויין לבא ברשות שומר הראשון... אלא י"ל דהטעם הוא דחשיב כאילו פירש לו שאם ישנה מדעתו כגון שימסרנה לאחר שיהיה כאילו פשע בה וכל אונסין שיארעו לה שנוכל לתלות שאם לא מסרה לאחר שלא היו נארעים חייב בה כגון אם מתה בבית שומר שני דיש לתלות דהבלא דאותו בית קטלה ושמא אם היתה בבית שומר הראשון לא היתה מתה שבריא בית אחד יותר מאחר...

תוספות מסכת בבא מציעא דף לה עמוד ב ד"ה "תחזור"

תחזור פרה לבעלים הראשונים - אין לפרש משום דא"ל משכיר לשוכר פרתי גבך דהשואל שילם דמיה (לשון התוס' רא"ש: כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של זה וכו'. לכאורה משמע טעמא דר' יוסי משום דהשואל משלם לשוכר ולמה ירויח השוכר בממון של אחרים...)

...אלא טעמא דרבי יוסי הוי משום דסבר דשוכר לא קני אלא בשבועה ומשכיר יאמר לו דל אנת ודל שבועתך ומשתעינא דינא בהדי שואל ואפילו אם יש עדים שמתה כדרכה דאין השוכר צריך לישבע מ"מ לא קני לה אלא בהבאת עדים ויאמר לו אני פוטרך מהבאת עדים... ונראה אם המשכיר עצמו היה שם בשעת שמתה ביד שואל שר' יוסי יודה לדברי רבנן דהתם ודאי קני לה במיתה גרידא דהשתא אין השוכר צריך לעשות כלום.

תוספות הרא"ש מסכת בבא מציעא דף לה עמוד ב

ועוד נוכל לומר דטעמא דר' יוסי דחשיב שוכר שלוחו של משכיר.

שים לב לטעמים השונים של ר' יוסי !

שיטת מקובצת מסכת בבא מציעא דף לה עמוד ב

ומיהו שומר חנם או שומר שכר שאין לו רשות להשתמש בפקדון והשכירו או השאלו דכולי עלמא חייב באונסין כדין שולח יד בפקדון והיינו דנקטה הכא בשוכר ושואל. הריטב"א :

שו"ת שבות יעקב חלק ג סימן קמח (הו"ד בפת"ש ש"ז ס"ק א')

נשאלתי אחד שנתן שורו או חמורו לשומר חנם וש"ח מסרו לשומר שכר ונגנבו או אבדו מה דינו.

תשובה לפום ריהטא היה קשה לי מה קמסתפק לך הלא דין זו הוא ש"ס ערוכה פ"ג בב"מ ד' ל"ה ע"ב השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה ופטור והשואל ישלם לשוכר לפי שהוא חייב באונסין ואמר ר' יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו אלא תחזור פרה לבעלים ופסק הש"ס דהלכה כר"י וכן פסקו הפוסקים וכמבואר בש"ע ח"מ סימן ש"ז א"כ בנדון דידן נמי כיון שש"ח אינו חייב אלא בפשיעה וש"ס משלם את הכל ואינו פטור אלא באונסין א"כ השומר שכר יחזור הפרה לבעלים.

אך כאשר ירדתי אל העיון ראיתי שאינו דומה זו לזו... ודאי דמש"ה המתני' תני שואל ושוכר משום דהתם דוקא פליג ר' יוסי לומר איך הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו כיון דבהאי הנאה שהוא הי' רק שומר חנם והוא נותן מכיסו שכר לשומר שכר לשומר שמירה מעולה יותר כדין ש"ס דאלים שמירתו גם ר' יוסי מודה וזה מקרי עושה סחורה בממון של עצמו בזה בודאי מקנה לו הפרה והוא שלו...

תוספות מסכת בבא קמא דף יא עמוד ב ד"ה לא מבעיא

לא מבעיא שומר חנם שמסר כו' - פי' דפטור אם נגנבה או נאבדה ומיהו שומר שכר כי משלם משלם לבעלים כדאמר' בהמפקיד (ב"מ לו:) דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו.

ירושלמי מסכת בבא מציעא פרק ג הלכה ב

[דף יא עמוד א] מתני' השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר א"ר יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של זה (הלא) [אלא] תחזור הפרה לבעלים :

גמ' ויש לו רשות להשאיל ? ולא כן תני רבי חייה אין השואל רשאי להשאיל ולא השוכר רשאי להשכיר ולא השואל רשאי להשכיר ולא השוכר רשאי להשאיל אלא אם כן נטל רשות מן הבעלים ? רבי לא בשם רבי ינאי והוא שנתן לו להשכיר. וכא והוא שנתן לו רשות לעשות בה אפיטרופא. ר' אבהו שאל שאלוה בעלים משוכר ומתה כדרכה ישבע השוכר שמתה כדרכה והשואל משלם לשוכר. ואין כיני אפילו אכלוה. א"ר אבינא אכלו שלהן אכלו. א"ר יוסה היאך הלה עושה סחורה בפרה של זה אלא תחזור פרה לבעלים

פני משה מסכת בבא מציעא פרק ג הלכה ב

ר' אבהו שאל. אם דוקא השאילו לאחר קתני במתני' או נימא דאפי' חזרו ושאלוהו הבעלים מהשוכר ומתה כדרכה דהשתא איהו חייב ובכה"ג אם צריכין הבעלים לשלם להשוכר. ותיבות ישבע השוכר שמתה כדרכה. מיותרין הן ואגב ריהט' לישנא דמתני' כתובה כאן וכן לא גריס לה התם שהרי בבית הבעלים מתה ולא ידע זה ומה שבועה שייך לו : ואין כיני. חסר כאן התשובה וסמך על סוגיא דהתם שהשיב הנשאל שם וא"ל כן אגן אומרין שאפי' הבעלים עצמן משלמין : ואין כיני. חזר ושאל לו ואם כן אפי' אכלוה הבעלים נמי נימא שישלמו להשוכר : אכלו שלהן אכלו. שאני אכלו דשלהן הוא שאכלו דלא אמרי' אלא כל זמן שהיא אצלו עדיין ברשות השוכר היא כל ימי שכירתו לעשות בה מלאכה ולפיכך חייבין בעלים באונסין אבל אם אכלו אין להשוכר עליהם כלום מהפרה אלא שאינו משלם לו שכירות כ"א אותן הימים שעמדה אצלו :

פתחי תשובה חושן משפט סימן ש"ק א / על דברי השבות יעקב

ופליאה בעיני שכתב כן בפשיטות ולא זכר דברי התוס' פ"ק דב"ק דף י"א ע"ב בד"ה לא מיבעיא שומר חנם שמסר כו', שכתבו וז"ל, ומיהו שומר שכר כי משלם משלם לבעלים, כדאמרינן בהמפקיד דהלכה כר' יוסי דאמר אין הלה עושה סחורה בפרתו של חברו, עכ"ל. הרי להדיא דגם בכה"ג פליגי רבנן ורבי יוסי, והלכה כרבי יוסי, וכ"כ בשיטה מקובצת שם [ד"ה לא מיבעיא]. וע"ש עוד בשיטה מקובצת בענין אם הבעלים צריכין לשלם להשומר חנם השכר שנתן להשומר שכר, והביא שם דמהר"י כ"ץ ז"ל כתב דבעלים לא משלמי לשומר חנם השכר שנתן לשומר שכר, אף על גב דעלייה לשמירתו דשומר שכר שומר טפי דחייב בגניבה ואבידה, אפי"ה פטורין הבעלים, ולא דמי ליורד לתוך שדה חברו דנותן לו דמי הוצאה, דהתם תקנתו דבעל שדה עביד, אבל הכא לא עלייה לשמירה בעבור הבעלים כי אם בשביל עצמו שהיה לו טורח לשומר, וע"כ פטורין הבעלים [משמע דאפילו אם נגנב מהשומר שכר דמרויחין הבעלים ממון על ידו, אפי"ה פטורין], אבל ה"ר מאיר מס [ר] קסטה ז"ל כתב שהשכר שנוטל שומר שני משומר ראשון, בעל הבהמות נותן אותו, כיון דעלייה לשמירתן, וזימנן דמרויח איהו בהכי, דאם ידוע שנגנבו או אבדו משלם אותם לבעל הבית, שאין הלה עושה סחורה בבהמותיו של חברו כו' [משמע דר"ל דאף שלא נגנב או נאבד אצל השומר שכר, ג"כ חייב בעל הבית לשלם השכר] וכמאן דאוגריה ברשות דמי, וצ"ע, עכ"ל...

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שוכר סימן ש"ק ע"ה

השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה או נאנסה, כיון שהשני חייב, תחזור לבעלים הראשונים, שאין הלה עושה סחורה בפרתו של זה. ואם אמר לשוכר : אם תרצה תשאילנה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך, אז ישלם השואל לשוכר.

סמ"ע סימן ש"ק ה'

והשאילה לאחר. פירוש, אם עבר על ציווי חכמים והשאילה לאחר :

ש"ך חושן משפט סימן ש"ק ב

והשאילי לאחר. פי' אם עבר על ציווי חכמים והשאילה לאחר עכ"ל סמ"ע ולחנם דחק אלא מיירי בשנתן לו רשות להשאיל כשירצה והכי איתא בש"ס עיין בירושל' פ"ק דקידושין מדינים אלו.

שו"ת פנים מאירות חלק א סימן עב

ח"מ סי' ש"ז השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר כו' כתב הסמ"ע והשאלה לאחר פי' אם עבר על ציווי חכמים והשאלה לאחר וכתב דודי הש"ך ולחנים דחק אלא מיירי כשנתן לו רשות להשאל כשירצה עכ"ל והכי איתא בש"ס ולי נראה לישבו דהא האי שנוי לא משנינן אלא אליבא דאביי דסבר דשומר שמסר דחייב משום דאין רצונו שיהי' פקדונו ביד אחר אבל לרבא דמפרש טעמא משום דאת מהימנית לי בשבועה היאך לא מהימן לי בשבועה ולדידי' ליכא לאתובי כלל ופי' רש"י דף ל"ו ע"ב שהרי השוכר עצמו נשבע לו וא"כ לא צריכין אנו לומר שנתן לו רשות להשאל והא דשנה רבי אין השואל רשאי להשאל ואין שוכר רשאי להשכיר כתב הר"אש הני מילי לכתחילה אבל בדעבד לא מיקרי פשיעה ומביא רא"י דהא גבי השוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה כיון דליכא פשיעותא דהא כדרכה מתה לא מיחייב שוכר לשלומי אף על גב דהשאלה לאחר עכ"ל הר"אש ש"מ דלא מיירי שנתן לו רשות להשאל וא"כ ע"כ צריך לומר שעבר על ציוי חכמים ולא מיקרי פושע בדבר זה והאי דינא שהביא הש"ע הם דברי הר"אש א"כ שפיר כתב הסמ"ע פי' אם עבר על ציוי חכמי' ובדקדוק גדול כתב זה לאשמעינן דבכל מקום דאף שעבר על ציוי חכמי' לא הוי פשיעה והכא אינו חייב אלא מטעם כיצד הוא עושה סחורתו בפרה של אחרי' וק"ל:

פתחי תשובה חושן משפט סימן שז ס"ק ב

(ב) והשאלה לאחר. עיין באר היטב [סק"ג]. ועיין בתשובת אא"ז פנים מאירות ח"א סי' ע"ב שיישב דברי הסמ"ע [סק"ה] בטוב טעם, ומסיים, ובדקדוק גדול כתב הסמ"ע זה, לאשמעינן דבכל מקום אף שעבר על ציווי חכמים לא הוי פשיעה, והכא אינו חייב אלא מטעם כיצד הוא עושה סחורה בפרתו של זה, ע"ש:

רמ"א חו"מ סימן שסג סעיף י

השוכר בית מחבירו וחזר והשכירו לאחרים ביותר ממה ששכרו, אם היה לו רשות להשכירו לאחרים בענין שנתבאר לעיל סי' שט"ז, המותר הוא שלו. ואם לא היה לו רשות להשכירו, המותר לבעלים

קצות החושן סימן שסג ס"ק ח

(ח) אם היה לו רשות להשכירו. כתב בנימוקי יוסף (ב"ק ט, א בדפי הרי"ף) וז"ל, ומיהו אם היה רשאי לשוכרה כגון שהתנה עמו או שלא היו בני ביתו של זה האחר מרובים ממנו נראה שהריוח למשכיר כו', ולא דמי לפרה דר' יוסי (ב"מ לה, ב) שאין השוכר רשאי להשכיר וכ"ש להשאל, כך נראה לי עכ"ל. וקשה דהא בפרה דר' יוסי משמע דאפילו יש לו רשות להשאל איירי, וכמבואר בפרק המפקיד (ב"מ) דף ל"ו (ע"א) בהא דאמרו שם שומר שמסר לשומר חייב ומשום דאין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ומקשי ממתניתין דשוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר ומתה כדרכה ישבע השוכר שכדרכה מתה והשואל משלם לשוכר, ואם איתא לימא ליה אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, ומשני הכא במאי עסקינן בשנתנו לו רשות להשאל, אי הכי לבעלים בעי שלומי, דאמר ליה לדעתך. והרי מבואר דאע"ג דהיה לו רשות להשאל אפ"ה ס"ל לר' יוסי כיצד עושה סחורה וכו'.

אלא דקושיא מעיקרא נראה לענ"ד ליישב דלא דמי לפרה דר' יוסי, דהתם השואל משלם עבור גוף הפרה וכיון דפרה גופה דמשכיר הוא ואינו עושה סחורה בפרתו של חבירו, אבל הכא כיון דכבר קנה הבית לדירה דשכירות קניא ויש לו רשות להשכירו ושכירות שנוטל ידיה הוא הוי ליה סחורה ידיה, וזה ברור:

(בהישר והטוב יד עם פב-פג ביאר הרב נוסבויס שבשכירות בית זוכה לא בגוף הבית אלא בשכירות הבית, וקצ"ע) – והשווה לדין הביטוח לעיל

!